

Avui es parla d'Albert Jané

Joaquim Carbó

Breu notícia d'Albert Jané

En altres latituds, la part coneguda de l'obra d'aquest escriptor i acadèmic hauria fet vessar articles i comentaris d'estudiosos que en algun moment o altre s'haurien beneficiat del seu mestratge. Però, entre nosaltres, no sembla que sigui prou atractiu fer l'elogi de qui ha dedicat tota la seva vida al servei del català.

Jané, que va néixer sis anys abans que esclatés la Guerra Civil, va jugar pels carrers del seu barri quan gairebé no hi circulaven cotxes. El perill, durant bona part de la infantesa, van ser els bombardeigs amb què l'enemic intentava destruir la fàbrica de motors Elizalde, a tocar de casa seva.

En una entrevista que li va fer fa uns quants anys Joaquim Noguero¹, Jané explicava que els jocs de carrer i les estades a la masia familiar de Can Morral, a Santa Maria de Vilalba (Abrera), van substituir l'escola tradicional: «L'única escola era l'escola de debò: la natura. I hi vaig aprendre moltes coses: la llengua viva, aprendre a associar els noms i les coses d'una manera directa. Sempre dic que no em va anar malament aprendre què era un gripau

i què era una granota a partir de la realitat, això que avui propugnen molts pedagogs. Saber què era un canyar, una falç, un magall, un podall... Distingir la farigola del romaní. Aprendre a la vinya la diferència entre el xarel·lo i el sumoll.»

Amb la derrota a la Guerra Civil, es restableix certa aparent normalitat. Llavors assisteix una temporada a les classes —totes en castellà, *of course!*— d'un bon jan, el senyor Quevedo, que pràcticament no els ensenyava res, però que no s'estava de recomanar-los que llegissin, perquè llegint s'aprenia a escriure. Val a dir que en Jané li va fer cas i va forjar la seva personalitat gràcies a les lectures, a més de l'excursionisme i el món de les sardanes. Quan es van tornar a autoritzar les ballades, a l'autoritat que regia els nostres destins se li va escapar que a l'aire lliure, quan les cobs deixaven de tocar, era més fàcil conspirar que

en la clandestinitat d'un local tancat, sempre exposats a una denúncia. Moltes de les activitats que es van fer per recuperar els records d'abans de la guerra i l'ús i l'ensenyament de la llengua es van iniciar entre els sardanistes. Jo mateix vaig assistir a unes classes clandestines gràcies als contactes que vaig establir en el curs d'alguna audició de sardanes

Des del primer moment, en Jané s'incorpora a aquest moviment: és de les primeres generacions de mestres de català que surten dels exàmens controlats per Joan Triadú i Eduard Artells. El 1962 publica, amb la col·laboració dels seus amics M. Eugènia Dalmau, Josep Ibáñez i Enric Gual, *Signe*, una gramàtica d'urgència de gran utilitat per a aquells que decidien fer un curs pràctic d'iniciació. I, a partir d'aquí, ja no para: classes de correcció, articles de divulgació escampats per tot arreu: els «Aclariments lingüístics» de Tele/Estel i el diari *Avui*, recollits en diversos volums; diverses gramàtiques i un *Diccionari de sinònims* (Barcanova) de consulta obligatòria per a ampliar horitzons i enriquir el vocabulari.

Sempre dic que no em va anar malament aprendre què era un gripau i què era una granota a partir de la realitat, això que avui propugnen molts pedagogs.

L'any 1963, quan deixa la feina administrativa en un banc per entrar a treballar d'home orquestra a *Cavall Fort* —és a dir, per tocar-ne

totes les tecles—, inicia el seu contacte amb el món dels nois i noies. Aviat passa a ser el redactor en cap de la revista i més tard el director fins a la jubilació. A més d'encarregar, revisar i redactar noticiaris, articles i contes, hi porta a terme una feinada impressionant com a pensador dels guions dels concursos lingüístics que apareixen en cada número. I, a partir de 1963, es dedica a traduir els còmics estrangers amb què *Cavall Fort* entra en la línia europea del còmic franco-belga. Una activitat que ha ampliat a d'altres editorials, més enllà de la revista. Més que traduir, podríem dir que les anosta, aquestes historietes, és a dir, fa que els personatges parlin com si les seves aventures passessin a casa nostra. Això el porta, també, a anostar les aventures televisives dels Barrufets i una trentena de llargmetratges. Uf!

1 *Escola Catalana* (febrer 1996).

A més, però, compleix una pila d'encàrrecs per a escriure versions ben seves de tota mena de rondalles i obres de la literatura universal.

Fins aquí, una ràpida ullada a la seva activitat professional.

La seva avidesa, però, per a fixar sobre el paper els neguits personals, la seva visió del pas del temps, la vida que bull al seu voltant, les impressions més íntimes per tot el que el rodeja fan que tot plegat ho concreti en uns dietaris i uns llibres —alguns, editats per Llengua Nacional— de difusió restringida i distribució limitada a un reduït nombre d'amics.

Calidoscopi informal

I aquí és on sorgeix la sorpresa: la publicació, a càrrec de les Edicions de la Ela Geminada, de Girona, de la novel·la *Calidoscopi informal*, un text de mil quatre-cents pàgines, acabat fa uns quants anys, del qual es pot dir que, pràcticament, ningú no tenia notícia i que ha arribat a l'editorial per vies poc habituals, ja que no ha estat pas l'autor, que sempre es mou en la discreció, qui n'ha perseguit l'edició.

Aquesta novel·la sense argument, tan original, amb uns personatges que apareixen, diuen la seva, i es

fonen del tot o bé reapareixen al cap de poques o moltes pàgines, és, segons ja he escrit en una altra banda², «un autèntic, inclassificable i gegantí home-natge a la nostra llengua, perquè reuneix tota la saviesa del lingüista, tota la

capacitat d'observació de l'entorn d'un àvid acaparador d'emocions i sensacions, i tot el sentit comú i la perplexitat i l'esperit crític que no s'està de manifestar com a testimoni del pas del temps i de la renovació de modes, costums i tradicions, tot plegat servit amb un llenguatge que pot anar del nivell acadèmic a un xaronisme gairebé oblidat».

Sentit comú! I tant! Com en aquell moment que demana que, en lloc de dir-li que no s'enfadi, recomana que diguin als altres que no el facin enfadar. O bé com aquell pallasso que es retira de la professió perquè li sap greu que es riguin d'ell... O bé quan explica que el narrador es complau a comentar que el vell Noè, atrafegat per la feinada que li ha caigut a sobre quan de les altures l'han avisat de l'aiguat que s'acosta, fa un recés, s'atura i s'asseu a la barraca a fumar una pipa. El narrador no s'atabala quan algú li

retreu l'inacceptable anacronisme: en aquella època tan reculada «no es coneixia encara l'ús del tabac», essent així que l'afer del bon jan d'en Noè té lloc centenars d'anys abans del descobriment d'Amèrica i, per tant, entre els habitants de l'Antic Testament no es podia haver imposat el costum/vici de fumar... Bonhomíós, el narrador replica si no és un anacronisme molt més gran pretendre que en una barca de construcció casolana s'hi vulguin enquistar vuit mil espècies d'ocells, dues mil d'ofidis i un cens difícil de catalogar de tota altra mena d'espècies animals de totes mides: d'un elefant a una puça.

Algú ha coincidit amb mi que el títol d'aquesta novel·la hauria pogut ser, perfectament, *Calidoscopi infernal*, ja que els dimonis tenen vida pròpia al llarg de tantes i tantes pàgines, ben barrejats amb els humans i encarnats segons les especialitats i les professions de cada un d'ells, amb tot de noms producte de la fecunda i divertida imaginació de l'autor. Si el dimoni Malaplata, que exerceix l'ofici d'usurer, es riu del mort i de qui el vetlla quan li auguren que l'exercici del seu ofici el portarà a l'infern, n'hi ha una colla més, de noms ben pintorescos, que faran les delícies dels lectors: Alafosc —a més de dimoni, bronquític!—, Sangdefel, Fumarol de Banyafumada, Karadepús, Banyatrista, Caraverd, Menjafel, Sacdepolls, Karadafalç, Kantakalascú, Bibalabi i una dimoníaca família d'allò més nombrosa i activa.

Hi apareix una galeria incabable de personatges amb noms tan curiosos com el doctor Filberticus, l'Anna Balbina, Boris Karloff, l'Anricrist i el Leviatan, la Claror

de l'Alba, els Xaruk i Maluk, la senyora Sinibalda, el senyor Sopadapà, l'antipapessa Miquela del Peix, el capità Ras Malik... i uns inefables senyors Pelamdeu i Salsufragi que no deixen de comparar el que els impressiona del món que els envolta amb la bellesa de la senyora Masgrau, una dama que no els fa el cas que tots dos voldrien.

Estic convençut que, si més no, el noranta per cent d'aquesta sensacional galeria de personatges representa la disfressa d'algun personatge públic o bé la d'algun amic, enemic, conegut o saludat de l'autor. El que pagaria més d'un per saber a qui es refereix quan ens parla d'en Lacandru, de la senyora Candelera, d'en Dudú Pocatela, de l'Antònia Mataflorida, d'aquell tercet sempre en discòrdia format per la Trini, la Nati

2 Revista digital *Núvol* (abril 2018).

i la Loli: «No comparis, dona, no comparis!»... No em veig amb cor de demanar-li que faci l'esforç d'escriure —jo diria que no em faria cas— i publicar una guia que ens permeti tafanejar i descobrir qui s'amaga al darrere d'aquesta llarguíssim tirallonga de noms tan divertits, però que no aporten cap pista per a la seva identificació.

Per no fer massa llarg el mínim recorregut que m'he permès per aquest *Calidoscopi informal*, no em puc estar de tancar-lo amb un altre fragment de l'entrevista que li va fer Joaquim Noguero fa més de vint anys —m'hi he referit al principi—, en què Albert Jané exhibia una mostra més de sentit comú per a jutjar la situació de la nostra llengua i cultura, quan li preguntaven si hi veia alguna sortida: «En aquestes qüestions ens posaríem d'acord de seguida si no hi hagués televisió: aleshores a tots ens semblaria una solució. Però n'hi ha i no està resolt. Aleshores, què demanem? La gent gran hem vist i demanat de tot: I si tinguéssim una revista infantil?, i si féssim teatre en

català?, i si escola, i si premsa, i si televisió? Però ja ho tenim, i el resultat no és el que voldríem. Ja només podem demanar que baixi Déu nostre Senyor a parlar-nos en català, a veure què passa!»

És evident que si llavors feia un diagnòstic tan precís, ara, al cap de vint anys, continua tenint tota la raó del món. I ja que Déu nostre Senyor no ha baixat a parlar-nos en català, hem de pensar que és a les nostres mans aprofitar els mitjans que tenim per a assegurar la continuïtat tant de la llengua com de la cultura. Els escriptors, els actors, els cantants, els mestres, els periodistes, etc., a part d'intentar superar-nos cada dia en l'exercici de les nostres professions, no podem fer altra cosa que esperar que el nostre poble ens doni feina, i ens la pagui, encara que no sigui tan bé com ho fa als mercenaris que arriben de tot el món i fan veure que estimen més la samarreta que porten que la mare que els va portar al món.

Ei, si pot ser!!

Per Sant Jordi, llibres, flors i parada

Llengua Nacional
23 abril 2018

Bona diada de Sant Jordi!

La llibertat no és fer el que vulguis; és no haver de fer el que volen els altres.

100 Manuel de Pedrolo

<https://lenguanaacional.cat>
info@lenguanaacional.cat
 @LlenguaNacional
 Telèfon: 693 721 414

Amb el suport de
 Generalitat de Catalunya
 Departament de Cultura

Com cada any, aquest Sant Jordi vam exposar revistes i marxandatge a la parada que ens facilita l'APPEC a la barcelonina rambla de Catalunya.

La novetat d'enguany, a part dels números especials 100 i 102, foren els punts de llibre que regalàvem als visitants per commemorar els 150 anys del naixement del filòleg Pompeu Fabra i els 100 del de l'escriptor Manuel de Pedrolo, dos dels nostres prohoms de la llengua i de la literatura catalana, respectivament.

